

Kl. 09.00–10.19
16.00–16.17

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 16 november justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2022/23:68

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:68 Undantag för tolk inom hälso- och sjukvården

av Fredrik Lundh Sammeli (S)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 26 januari 2023.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 5 december 2022

Socialdepartementet

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Enligt uppdrag

Andreas Krantz

Expeditionschef

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2022/23:30 till justitieutskottet

Motion

2022/23:2297 till skatteutskottet

Prot. 2022/23:33
7 december

EU-dokument
COM(2022) 384 till trafikutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 22 februari 2023*.
COM(2022) 684 till justitieutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 21 februari 2023*.

§ 4 Ärende för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande
2022/23:UFöU1 Svenskt deltagande i Förenta nationernas stabiliseringsinsats i Mali

§ 5 En paneuropeisk privat pensionsprodukt

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU14
En paneuropeisk privat pensionsprodukt (prop. 2022/23:7)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 6 Rätt till betalkonto i fler banker

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU16
Rätt till betalkonto i fler banker (prop. 2022/23:10)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Fondfaktablad och tidsfrist vid delning av en fond

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU17
Fondfaktablad och tidsfrist vid delning av en fond (prop. 2022/23:8)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online

Prot. 2022/23:33
7 december

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU18

Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online (prop. 2022/23:9)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 Kommissionens arbetsprogram 2023

*Kommissionens
arbetsprogram 2023*

Utrikesutskottets utlåtande 2022/23:UU4

Kommissionens arbetsprogram 2023 (COM(2022) 548)
föredrogs.

Anf. 1 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! När vi nu i Sveriges riksdag ska debattera utrikesutskottets utlåtande över EU-kommissionens arbetsprogram för 2023 gör vi det i en krisernas tid. Vi har kris och krig i Europa med stort mänskligt lidande, inflation och höga energipriser i dess spår. Vi har behov av återhämtning efter år av en pandemi som också ökat ojämlikheten. Vi har förstås också den pågående klimatkrisen.

Oron och osäkerheten inför framtiden är större än på mycket länge, och det har blivit än tydligare hur skeenden i vår omvärld påverkar vår vardag. Sällan har det varit så viktigt att Sverige är en aktiv röst i världen, och där är EU vår viktigaste plattform. Summan av våra länder tillsammans är nämligen långt starkare än vad vi är var för sig när det handlar om att möta vår tids stora och sammanlänkade utmaningar.

Det är i denna krisernas tid som vi ska debattera EU-kommissionens arbetsprogram, där kommissionen anger sina politiska prioriteringar inför det kommande året och den lagstiftning som man avser att lägga fram.

För Sveriges roll i EU är det dessutom ett särskilt betydelsefullt år. Om bara några veckor inleds Sveriges ordförandeskap i EU. Jag ser fram emot att få ta del av regeringens prioriteringar inför ordförandeskapet, som kommer att presenteras nästa vecka. Jag har väldigt höga förväntningar, och det tror jag också att svenska folket har, på att Sverige ska visa vägen och vara offensivt i frågor som rör klimat och miljö, rättsstatens principer och den sociala pelaren. Vårt land kommer att spela en central roll i att vara med och sätta agendan i ministerrådet men också i att säkerställa att många viktiga förhandlingar mellan EU:s medlemsländer går i mål under 2023, inte minst på klimat- och miljöområdet.

Fru talman! Jag vill i mitt anförande – som är mitt allra första här i Sveriges riksdag – lyfta fram och kommentera de prioriteringar i arbetsprogrammet som vi socialdemokrater ser som särskilt viktiga att EU-arbetet fokuserar på kommande år.

Arbetsprogrammet domineras förstås av att hantera de allvarliga konsekvenser som Rysslands orättfärdiga och olagliga invasion av Ukraina har fått – främst för Ukrainas hårt prövade befolkning, men i förlängningen också för Europas folk och för hela världen. Det är positivt att kommissionen betonar vikten av fortsatt enighet bland EU:s medlemsländer och be-

slutsamhet för att möta den ryska aggressionen. Bara genom att agera tillsammans i Europeiska unionen kan vi agera tillräckligt starkt.

Det är en ödesfråga för EU när ett krig rasar i Europa. Det ska inte finnas någon tvekan om att det politiska, ekonomiska och militära stödet till Ukraina är starkt och unisont – i Sveriges riksdag och i hela EU.

Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på vikten av att Sverige under sitt ordförandeskap även uppmärksammar situationen i Belarus och arbetet för stärkta och mer skarpa EU-sanktioner riktade mot den illegitima regimen där, som förtrycker sitt folk och direkt bistår Putin i kriget. Vi får inte glömma Belarus i skuggan av kriget i Ukraina.

Fru talman! Arbetsprogrammet utgår i mångt och mycket från de politiska riktlinjer som EU-kommissionens ordförande lagt fram. Ett område är den europeiska gröna given och särskilt Fit för 55-paketet med lagstiftning för att EU ska nå målet att minska växthusgasutsläppen med minst 55 procent till 2030. Nya initiativ som presenterats är till exempel att reformera elmarknaden genom att frikoppla priset på gas från elpriserna och att utveckla en marknad i Europa för vätgas genom att stödja investeringar i en europeisk vätgasbank.

Behovet av det förstnämnda förslaget behöver nästan inte kommenteras. Rysslands energikrig gentemot Europa visar på behovet av att elpriset inte direkt ska kunna påverkas av gaspriserna. Men det visar också på att tiden måste vara förbi där vi fortsätter att vara beroende av fossil energi från icke-demokratiska länder. Det handlar om vårt klimat och de otroligt höga elräkningar som nu drabbar svenska hushåll, men det handlar också om – vilket vi nu smärtsamt får uppleva – vår motståndskraft i kriser.

Därför är jag väldigt positiv till initiativet för att stärka utvecklingen av grön vätgas. Jag blir särskilt glad av detta eftersom det är just i mitt hemlän Gävleborg, i Hofors, som Sveriges största anläggning för lokal produktion av vätgas i industriell skala just nu byggs upp av Ovako och en rad andra svenska industriföretag. Det är en viktig del i att kraftigt minska industrins klimatpåverkan och stärka de gröna industrijobben i Sverige och i hela Europa. Här ligger nämligen Sverige och de svenska exportberoende företagen i framkant. Sverige kan i EU verka både för ett starkt klimatledarskap och för svensk konkurrenskraft.

Fru talman! Ett annat område i kommissionens politiska riktlinjer är en ny satsning på demokrati i Europa. Där påpekas vikten av att försvara de grundläggande rättigheterna och de gemensamma värdena. I arbetsprogrammet lyfts det fram att ett åtgärds paket ska läggas fram för att försvara demokratin genom till exempel ett starkare skydd mot utländskt inflytande och bekämpande av korruption samt att kommissionen avser att agera beslutsamt mot överträdelser som undergräver EU:s värden och grundläggande friheter.

Allt detta är centralt för EU:s framtid. EU startades som ett fredsprojekt och ska vara en union inte enbart för marknaden och för handel utan för människorna. Demokrati och mänskliga rättigheter är på många håll på tillbakagång, och arbetet för att upprätthålla att EU:s medlemsstater är rättssäkra och demokratiska är avgörande.

Närmast vill jag nämna artikel 7-förfarandet mot Ungern i samband med att ett medlemsland allvarligt åsidosätter unionens värden. Stora beklopp är frysta medan landet granskas. Här förväntar vi socialdemokrater oss att den högerkonservativa svenska regeringen under det svenska ord-

förändskapet i EU håller uppe trycket för att processen fullföljs. Det kan inte vara så att höga krav och kriterier ställs på länder som vill bli medlemmar av unionen men att mänskliga fri- och rättigheter tillåts att inskränkas när länderna väl är inne i värmen. Så agerar inte ett EU som är till för alla medborgare.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag i utlåtandet.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Büser, Tomas Eneroth och Matilda Ernkrans (alla S).

Anf. 2 RASMUS GIERTZ (SD):

Fru talman! Kommissionen har presenterat sitt arbetsprogram, i vilket kommissionens politiska prioriteringar, åtgärder och initiativ till lagstiftning anges för det kommande året. Utrikesutskottet har granskat programmet och redovisar granskningen i sitt utlåtande.

Kommissionens arbetsprogram för 2023 innehåller 43 nya politiska initiativ som utgår från de sex övergripande målsättningarna i ordförande Ursula von der Leyens politiska inriktningar 2019–2024.

Fru talman! Årets arbetsprogram är unikt på mer än ett sätt. Det är påverkat av Rysslands anfallskrig mot Ukraina men också av den skenande inflationen och energikrisen. Arbetsprogrammet innehåller även förslag från konferensen om Europas framtid. Från ett svenskt perspektiv är detta arbetsprogram tillsammans med det föregående av särskilt intresse, då genomförandet av arbetsprogrammen i hög grad kommer att påverka dagordningen för Sveriges ordförandeskap nästa år.

I ställningstagandet om att möjliggöra för rådet att fatta vissa beslut inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken med kvalificerad majoritet i stället för med enhällighet inom sådant som gäller sanktioner och mänskliga rättigheter hänvisar utskottet till en svensk inriktning i frågan som fick stöd vid samrådet med EU-nämnden den 16 september 2022. Vid detta samråd anmälde företrädarna för Sverigedemokraterna en avvikande ståndpunkt med innebörden att Sverigedemokraterna motsätter sig förändringar av kraven på enhällighet i rådet. Detta var skälet till Sverigedemokraternas särskilda yttrande.

Även om kvalificerad majoritet kan underlätta att fatta beslut kan det faktum att alla medlemsstater inte står bakom besluten också undergräva betydelsen av dem och innebära problem vid genomförandet av till exempel sanktioner. Sådana fördragsändringar skulle även innebära ytterligare maktöverföring från Sverige till Bryssel.

Fru talman! Det är ingen nyhet att Sverigedemokraterna är riksdagens mest EU-kritiska parti. Sverigedemokraterna har länge drivit frågan om en folkomröstning om EU-medlemskapet och frågan om att omförhandla de svenska villkoren för medlemskapet. Nu har Sverigedemokraterna dock, som bekant, en mer konstruktiv hållning till det svenska medlemskapet.

Sverigedemokraterna tror på och bejakar samarbete. Det är dock inte samma sak som att vilja föra över mer makt från svenska folkvalda politiker till andra länders politiker och byråkrater, som vi varken kan välja eller kan avsätta. Utgångspunkten för det europeiska samarbetet måste vara att lösa problem och klara av åtaganden, och för det krävs en stark konservativ röst inom Europeiska unionen.

Anf. 3 ANN-SOFIE ALM (M):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget till beslut i utskottets utlåtande.

Arbetsprogrammet präglas av vad som beskrivs som en kollision av kriser, och Europa befinner sig verkligen i en mörk tid av kriser. Det som åsyftas är naturligtvis Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina men även energikrisen, som bryter ned företagsamhet och ekonomisk styrka, samt hotet mot rättsstatens principer. Programmet har namnet A Union standing firm and united. Namnet visar viljan som Europa har att lösa dessa kriser på det enda möjliga sättet: genom enighet och handlingskraft.

”Vi har inte el. Vi har inte värme. Men vi har vår frihet!” Orden kommer från en sliten och tård men lycklig ukrainare som precis blivit befriad från de brutala ryssarna, som ockuperat hans stad utan hänsyn till mänskligt liv eller mänskliga rättigheter. Frihetens hjältar står just nu upp i skyttegravarna i Ukraina. Våra ukrainska systrar och bröder försöker få livet att fungera medan flyglarmen ljuder och elen ransoneras. Ukrainas folk slåss för sitt liv. De slåss för allas vår framtid och frihet. Ukrainas sak är vår.

Ryssland trodde att Ukraina skulle vara ett lätt byte. Ryssland trodde att den aggressiva invasionen av Ukraina skulle splittra oss i Europa och i västvärlden. Ryssland hade fel. Rysslands invasion av Ukraina har i stället fått oss att stå mer enade än någonsin.

Europeiska unionen bildades ur andra världskrigets fador för att bevara freden. Vi klarade av det den gången, och vi kommer att klara det nu. Den europeiska resan måste fortsätta för fredens skull, för frihetens skull och för Ukrainas folks skull.

Kriser har format Europa till vad det är i dag. Vi har haft finanskris, migrationskris och pandemi och har nu ett blodigt krig samtidigt som vi har en energikris.

I tider av kris måste EU kunna hålla huvudet kallt men hjärtat varmt. Det långsiktiga – att stå starkt efter krisen – är lika viktigt nu som det var innan Ryssland invaderade Ukraina.

Europa har nu fyra samtida ödesfrågor.

Den första är Europas säkerhet, och den andra är klimatomställningen. Att visa globalt ledarskap för klimatet är en av EU:s viktigaste uppgifter. EU är en av världens viktigaste klimataktörer, och världen behöver EU:s medvetenhet, expertis och kunskap genom klimatomställningen. Det måste dock byggas på fri vilja och drivkrafter, och det måste finnas respekt för varje lands suveränitet.

Den tredje ödesfrågan är Europas konkurrenskraft. Den lägger grunden för vår välfärd, vår innovationskraft, vårt klimatarbete och vår säkerhet. EU:s inre handel firar 30 år. EU:s styrka är dess handel, för den bygger fred, förståelse, frihet och gemenskap. Men om EU:s konkurrenskraft ska kunna öka måste regelbördan för dess aktörer minska.

Den fjärde ödesfrågan, fru talman, är att vårda Europas värdegemenskap, som vilar på rättsstaten och på respekten för individens fri- och rättigheter. EU kan inte och ska inte tolerera att enskilda stater kränker frihetens grundläggande principer, och EU ska ha rätt att villkora utbetalningar av gemensamma medel med krav på att rättsstatens principer respekteras.

Medlemsländer som inskränker mediefrihet, domstolars oberoende eller hbtq-personers rättigheter ska möta starkt motstånd. Sverige ska vara en stark röst för alla hbtq-personers rätt att leva som registrerade partner i hela EU, och vi ska vara en stark röst mot antisemitism.

Fru talman! Att få en större medvetenhet om vikten av att försvara de grundläggande rättigheterna, demokratin och våra gemensamma värdegrunder är viktigt, vilket kommissionen understryker i en ny satsning på demokrati i Europa. Den innehåller bland annat initiativ för att skydda demokratin i EU från dolt utländskt inflytande och för att bekämpa korrup­tion.

Det är problematiskt att rådet hittills har tvingats fatta beslut i fullständig enighet gällande utrikes- och säkerhetspolitik, till exempel gällande mänskliga rättigheter och sanktioner. Det är därför mycket välkommet att utskottet ställer sig positivt till att sådana frågor i stället ska kunna avgöras med kvalificerad majoritet.

Allt i kommissionens arbetsprogram går naturligtvis inte att nämna här i dag, men försvarsutskottet har lyft fram några frågor som är särskilt viktiga. Jag vill här nämna en stärkt cybersäkerhetskompetens, unionens civila krisberedskap och en mer resiliert livsmedelsförsörjning.

Fru talman! Det råder inga tvivel om att EU ska fortsätta ge konkret militärt, ekonomiskt, humanitärt och politiskt stöd till Ukraina. Kommissionens förslag om makrofinansiellt stöd under 2023 är därför välkommet. Och även om jag anser att EU inte ska ta gemensamma lån är det i detta läge högst motiverat att gemensamt stå upp för fred, frihet och rättsstatens principer.

Lika självklart är det att ge militärt bistånd i form av utbildning av ukrainska soldater, liksom att förbereda och genomföra ytterligare sanktioner mot Ryssland. Om dessa sanktioner inte följs bör man se till att inom ramen för folkrätt och EU-rätt kunna frysa tillgångar för att använda dem i återuppbyggnaden av ett fritt, demokratiskt, europeiskt Ukraina.

Ukraina ska vinna kriget. Ukraina ska vinna freden. Ryssland ska förlora kriget.

Det ska bli mycket intressant att arbeta med EU-politik från ax till limpa med vår nya regering. EU ska göra det EU är bra på, nämligen att skapa frihet, rörlighet, trygghet och gemenskap, och samtidigt lämna den nationella och lokala politiken i fred.

Den 14 december kommer vi att få detaljerna inför det svenska ordförandeskapet när statsministern kommer hit till kammaren. Det ser jag fram emot, och jag är övertygad om att vi alla här inne tillsammans kommer att stärka Sveriges position i EU, liksom EU:s position i världen.

Jag vill tacka utrikesutskottets kansli för det gedigna arbete som utförts och för ert tålamod. Jag vill också tacka mina kollegor i utskottet och såklart talmannen med medarbetare. Jag önskar er alla en välsignad tredje advent.

Anf. 4 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Rysslands krig mot Ukraina präglar kommissionens arbetsprogram. Med gemensamma ansträngningar har EU:s medlemsländer givit sitt stöd till Ukraina, såväl militärt som monetärt, och infört sanktioner mot såväl Ryssland som Belarus.

För att stötta Ukraina i återuppbyggnaden planerar unionen att ta ett gemensamt lån som ska gå till Ukraina, som får en lång amorteringsfrihet och återbetalningstid. Tillsammans med lånet för återhämtningsfonden har EU skuldsatt sig med återbetalningar flera decennier framåt. Vänsterpartiet stod inte bakom konstruktionen av återhämtningsfonden, men vi delar fullt ut det nya åtagandet för att stötta Ukraina.

Det som bekymrar oss mest är hur Sverige kommer att hantera sina kostnader för lånet. Kostnader kan uppkomma för räntor om kostnaderna inte ryms inom EU:s egen budget, och kostnader uppkommer om Ukraina inte förmår betala tillbaka lånet när den tiden kommer. Den högerkonservativa regeringen har uttalat att det i så fall ska avräknas mot den redan bantade biståndsbudgeten. Tyvärr uttryckte även den tidigare socialdemokratiska regeringen att stöd till Ukraina skulle räknas som bistånd.

Rysslands aggressiva anfall på Ukraina har inte bara drabbat Ukraina och Europa. Det har drabbat hela världen med stigande priser och brist på livsmedel. Det är därför nu viktigare än någonsin att stödja dem som på grund av fattigdom har svårt att få mat för dagen, och att inte göra tvärtom genom att minska biståndsbudgeten från två håll.

Samtliga länder, utom Ungern, är överens om att stötta Ukraina med det här lånet. Ungerns premiärminister Viktor Orbán använder Ukraina för att pressa EU att betala ut det innehållna stödet till Ungern. Kommissionen tog för lång tid på sig att implementera de beslutade sanktionsmöjligheterna för länder som inte följer demokratiska principer. Nu är kommissionen tydlig med att stöd inte ska betalas ut till Ungern förrän Ungern gjort de ändringar som krävs.

Kommissionen skriver i sitt handlingsprogram att den kommer att fortsätta sitt arbete för att upprätthålla EU:s demokratiska värderingar och institutioner. Det välkomnar Vänsterpartiet, och vi förutsätter att varken kommissionen eller rådet viker sig för Ungern.

Rysslands aggression mot Ukraina har inte bara fått konsekvenser för världens livsmedelsförsörjning. Den har också fått stora konsekvenser för Europas energiförsörjning. Först nu ökar takten i omställningen mot förnybart. En omställning som flera länder borde ha påbörjat för flera år sedan.

Kommissionen arbetar med reformer av den europeiska elmarknaden. I de reformerna måste Sverigepriser ingå. Sverige har kunnat ställa om och måste därför kunna tillgodogöra sig el till svenska elpriser, inte elpriser som drivs upp av en kontinent som är beroende av olja och gas.

Inom ramen för den gröna given vill Vänsterpartiet framföra kritik mot förseningen av översynen av kemikalieförordningen Reach och den inriktning som översynen fått. Det är tydligt att kommissionen låtit sig påverkas i alltför hög grad av kemikalieindustrin och att hänsyn till industrin kan komma att överskugga omsorgen om hälsa och miljö. Det återspeglas i att initiativet nu anges syfta till att säkra innovation och konkurrensfördelar för näringslivet i EU, utöver att skydda hälsa och miljö som var det primära syftet enligt det föregående arbetsprogrammet.

En skyndsam övervakning och kraftfull reglering av kemikalier är angelägen för att undvika att farliga kemikalier sprids. Översynen av Reach bör även leda till att användningen av djurförsök successivt minskar. Kommissionen borde ha inkluderat behövliga översyner av flera andra kompletterande regler för gifter och kemikalier i sitt arbetsprogram. Utsläppen

av koldioxid behöver också minska i högre takt än vad som är beslutat. Det räcker inte med 55 procent till 2030. Klimatet skulle ha behövt få en ännu större tyngd i arbetsprogrammet.

Kommissionen framhåller att det finns behov av att stärka den europeiska sociala marknadsekonomin. Några exempel på vad som menas presenteras också. Vänsterpartiet välkomnar att kommissionen och Europeiska rådet på senare år också börjat jobba med välfärdsfrågor.

Alltför länge har unionen byggt på en marknadsekonomi som har varit till för företagets och kapitalets fria rörlighet. Samtidigt måste sociala reformer noggrant granskas – precis som alla andra reformer – så att de inte inskränker det nationella självbestämmandet. Överstatligheten inom EU måste minska, inte öka.

Ett annat förslag från kommissionen är en andra uppsättning av egna medel. Här är det positivt att Sveriges riksdag är enad i att nya egna medel inte ska införas. Vi kan dock konstatera att Sveriges riksdag har sagt det förut men att majoriteten ändå gett sitt godkännande, som till exempel med plastskatten för ett par år sedan.

Kommissionens handlingsprogram innehåller både sött och salt. Det finns mycket att invända mot och mycket att instämma i. Jag hänvisar därför till Vänsterpartiets särskilda yttrande i utskottet men yrkar naturligtvis bifall till utskottets förslag att riksdagen ska lägga utlåtandet till handlingarna.

(Applåder)

Anf. 5 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Det här är en debatt i väntans tider – i väntan på Sveriges ordförandeskap för EU under våren och i väntan på att Ukraina återfår makt och rådighet över hela sitt territorium. Det är en debatt och ett arbetsprogram som följer den strategiska agendan för kommissionen 2019–2024 med fyra huvudprioriteringar: att skydda medborgarna och friheterna, att utveckla en stark och kraftfull ekonomisk bas, att bygga ett klimatneutralt, grönt, rättvist och socialt Europa samt att främja Europas intressen och värden i ett globalt sammanhang.

Fru talman! Arbetsprogrammet har verkligen utsatts för prövningar och behov av prioriteringar. År 2020 kom covid, som ställde Europa och EU inför nya prövningar och utmaningar men också visade styrkan i att vi kan hålla samman och lösa gemensamma problem. Det som började som en rejäl utmaning slutade i att vi visade styrkan i sammanhållning och i att agera samlat.

Efter – eller egentligen under – covidpandemins härjningar i världen och i EU ledde 2022 Putins och därmed Rysslands imperiedrömmar till det brutala militära anfallet på vårt fredliga och demokratiska partnerland Ukraina. Den 24 februari förändrade agendan för oss och för hela EU. Det fanns svagheter som visade sig på nytt, men även en styrka som utvecklades. Det här visade på vikten av att EU har förmåga att verkligen stå upp när våra gemensamma värden utmanas och angrips. Ukraina försvarar i dag med sina liv och med all sin kraft de värden som byggt våra länder och vårt EU, det EU som ukrainarna så intensivt och länge strävat efter att bli en del av.

Arbetsprogrammet har fem avsnitt. Men alla de avsnitten, likaväl som vårt kommande EU-ordförandeskap, överskuggas av Rysslands militära angrepp på Ukraina och de kriser som följer i spåren av det, oavsett om det handlar om energi, inflation, klimat eller auktoritära staters försök att bli trojanska hästar i alla våra multilaterala ordningar för att undergräva och underminera möjligheterna för oss alla att verka.

Det är rätt med den gröna och digitala omställningen, som också måste innefatta ett nytänkande. Den innebär en möjlighet för oss alla och för EU att inte bara bli konkurrenskraftiga globalt utan faktiskt också bli ledande globalt. Det är en viktig del, för EU har haft en sådan roll, och det är en roll som EU måste klara av även i denna tid.

Den gröna given är viktig. Det gäller även oberoendet av den ryska fossila gasen och oljan, men inte bara den ryska. Man måste lära av exemplet Ryssland och lära vad det kan innebära att bli fossilt oberoende, men det handlar inte bara om Ryssland. Jag måste säga att det störde mig när jag såg kommissionsordföranden tala i Baku om Azerbajdzjan som ett viktigt och värdefullt land att arbeta nära. Det är ju ett av de länder som utmanar de värden som EU står för. Det gäller att dra lärdomar av lex Ryssland även för framtiden.

Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern kräver naturligtvis bättre förutsättningar för självförsörjning. Vi hoppas på att kunna se mer av återbruk. Ett exempel i Sverige gäller LKAB och de slagghögar som innehåller så mycket möjligheter för oss och Europa när det gäller att ställa om på ett hållbart sätt. Det är också viktigt att lyfta de små och medelstora företagen och kompetensförsörjningen, som är en utmaning inte bara i Sverige utan i hela EU och Europa.

Detta var några av de punkter som finns i de fem avsnitten.

Ett sammanhållande kitt är också ett starkare Europa i världen. Det handlar i grunden om de värden som byggt upp våra länder: frihet, demokrati och fungerande rättsstat. Att det görs en ny satsning på demokrati är viktigt för oss och för EU som helhet. Det är också viktigt att EU självt förmår stå upp för våra värden genom att reformera beslutsfattandet, minska riskerna för korruption och destabilisering och stå upp för att våra kandidatländer når framsteg och inte ges nya villkor under resan.

Det blir viktigt för hela EU och för det svenska ordförandeskapet kommande vår med stöd för resultat. Demokratilåset måste brukas. Magnitskij-sanktioner behöver kompletteras med arbete mot korruption och systematisk penningtvätt.

Beslutsfattandet på vissa områden inom utrikespolitiken måste övergå till kvalificerad majoritet. Vi har sett vad som händer annars. Lex Ungern och lex Bulgarien är ett par av de senare exemplen, men det finns många fler att lära av. Ungern blockerade i går stöd till Ukraina – uppenbart av helt andra skäl än att de ville försvara våra värden.

Det är viktigt att vi orkar visa att det krävs exceptionella åtgärder i exceptionella lägen. Det gäller även oss i Sverige. Jag tillhör ett parti som har varit motståndare till att EU lånar upp medel för att bygga upp den här typen av nya fonder. Men i ett sådant här exceptionellt läge måste EU klara av att stå upp för att Ukraina ska kunna överleva ekonomiskt. Vi behöver ta vår del av ansvaret och inte bara tro att det är USA som ska ta hela kostnaden. Det handlar i grunden om EU:s uppdrag och vision att bygga fred, frihet och försoning på demokratins och rättsstatens grund.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utlåtandet. Jag har en förhoppning om att det kommande år visas större intresse från riksdagens utskott när vi behandlar arbetsprogrammet.

Anf. 6 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Fru talman! EU-kommissionens arbetsprogram är ett strategiskt verktyg som är menat att hjälpa EU-kommissionen att uppnå sin målsättning att skapa ett starkare, mer hållbart och inkluderande Europa.

Programmet är indelat i fem avsnitt där det första beskriver de många kriser som alla har sin grund i Rysslands orättfärdiga och olagliga anfallskrig mot Ukraina. Det är ett angrepp på den internationella rättsordningen men också dagligen på civila ukrainare som inte önskar annat än att få forma sina egna liv i fred och frihet.

Ukraina strider därför i dag för hela Europas frihet och behöver vårt stöd och Europas enighet. Kommissionen markerar det i det första avsnittet om stöd för Ukraina, för att minska medlemsstaternas beroende av energi samt för att främja investeringar och reformer genom återhämtningsinstrumentet.

Många europeiska institutioner och direktorat har varit involverade i framtagandet av arbetsprogrammet men också medlemsstaterna. I år har dock ett annat organ haft en stor betydelse för utformningen av dokumentet. Det är Europas framtidskonferens, The Conference On the Future of Europe. Dess förslag och rekommendationer är listade under avsnitt två av de fem avsnitten.

Framtidskonferensen var ett försök till en mer deliberativ process där ett antal medborgare i unionen bjudits in till medborgarpaneler i frågor som berör allas vår framtid. Syftet har varit ett försök till att unionen bättre ska adressera frågor som dess invånare tycker står högst på agendan. Därefter har dessa frågor diskuterats tillsammans med EU-kommissionärer, regeringsföreträdare, EU-parlamentariker och nationella parlamentariker, arbetsmarknadens parter samt regionala och lokala företrädare, för att nämna några. Som en av delegaterna, då representerande regional nivå, har jag kunnat följa denna process på väldigt nära håll.

Slutresultatet av konferensen är ett antal förslag och rekommendationer som är utformade för att hjälpa EU att möta utmaningar som demokratiska nedgångar, ekonomiska ojämlikheter och miljöförstöring. Om detta experiment har varit lyckosamt återstår att se när vi gör en utvärdering av det hela.

De flesta förslagen och rekommendationerna kräver inga fördragsförändringar. Trots det har mycket av efterspelet handlat om kraven på ett konvent som just ska föreslå sådana förändringar bland annat vad gäller röstningen i valet till Europaparlamentet med en paneuropeisk valkrets och eventuellt också en EU-president. Detta är något som inte uppskattas ur ett svenskt perspektiv och troligen inte heller är förenligt med vår grundlag.

Det tredje avsnittet speglar von der Leyens politiska inriktning för Europa, en grön giv, en ekonomi för människor och att vi ska vara rustade för den digitala tidsåldern. Det handlar också om främjandet av en europeisk livsstil, att Europa ska vara starkare i världen och en ny satsning på demokrati.

Prot. 2022/23:33
7 december

-----
*Kommissionens
arbetsprogram 2023*

Det fjärde avsnittet beskriver mer inriktningen på kommissionens fortsatta arbete med en bättre lagstiftning och efterlevnaden av EU-rätten.

I det slutliga femte avsnittet lyfter man fram EU:s förmåga att vara relevant för allmänheten och att det ska vara en del av drivkraften för arbetet. Det är mycket som påverkar oss.

Det är dock inte endast EU-kommissionen som påverkas av arbetsprogrammet och inte bara invånarna i EU, utan det påverkar också närområdet väldigt mycket. Jag har tidigare nämnt Ukraina. I går hade vi som exempel på detta besök i riksdagen av Moldaviens utrikesminister Nicu Popescu och Belarus rättmätiga ledare Svetlana Tichanovskaja. Jag hade tillsammans med ett antal personer även i det här rummet möjlighet att resonera med dessa personer om vad EU kan göra framöver för att stärka situationen för människor även i närområdet.

Slutligen är arbetsprogrammet även mycket viktigt för det kommande svenska ordförandeskapet. Jag tror och har även hört här i dag att det är många som tillsammans med mig ser fram emot att få lyssna till statsministern den 14 december när det svenska ordförandeskapets prioriteringar slutligen ska presenteras här i kammaren.

Med Ungerns besked i går om att det inte vill stödja det stödpaket till Ukraina som nu är presenterat ser vi att det finns mycket kvar att göra. Det gäller både stödet till Ukraina och att arbeta på processen om rättsstatens principer.

Men det finns också bra saker att se fram emot. Det känns tryggt att vi nästa år även får vara med och fira att den inre marknaden fyller 30 år. Det är verkligen värt att nämna.

Fru talman! Debatten i EU tenderar ofta att pendla mellan två ytterlighetspositioner. Antingen hamnar vi i det diket där EU-samarbetet reduceras till att handla om teknikaliteter, eller så hörs rop om EU ska ta allt större kliv mot en europeisk superstat som ska ersätta Europas nationer. Vi måste finna en medelväg. EU ska göra det som EU är bäst på, eller som vi kristdemokrater brukar uttrycka det: EU måste vara lagom. EU kan med hjälp av arbetsprogrammet vara det. Men vi kommer ständigt att behöva bevaka och korrigera när kursen lämnar målet.

Med det ställer jag mig bakom utskottets utlåtande. Jag tackar alla som har deltagit i debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 10 En särskild straffbestämmelse för otillåten fartygsåtervinning

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU3
En särskild straffbestämmelse för otillåten fartygsåtervinning (prop.
2022/23:4)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

Miljö- och jordbruksutskottets utlåtande 2022/23: MJU4
EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier (COM(2022) 141)
föredrogs.

Anf. 7 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman! Trenden med fast fashion är tyvärr stor i vår värld. Den är också ett av de mer extrema uttrycken för ett ohållbart slit-och-släng-samhälle. Kläder som produceras med mycket kort hållbarhet, ofta fullproppade med kemikalier och ofta tillverkade under vidriga arbetsvillkor, matas ut till butikerna och förför oss med lockpriser. Så fort säsongen är slut blir kläderna omoderna och hängs in i garderoben, där de blir monument över detta miljöboveri. I stället för att återvinna eller ge bort kläderna ser vi stora företag som bränner kläderna direkt, eftersom det skulle solka ned varumärket att ha en gammal produktion ute för försäljning. Och i våra garderober har vi kilovis med miljöförorenande kläder som aldrig får se dagens ljus igen.

Textilier används som bekant i kläder, i fordon och i möbler. Ofta är de fullproppade med kemikalier, som inte sällan kommer ut i våra marker och vattendrag. Vi konsumerar drygt 10 kilo per person och år. Den globala textilproduktionen har under många år dubblats år efter år.

Fru talman! Det är snart jul. Många av oss funderar på vad vi ska handla till våra nära och kära. De mjuka paketen är populära julklappar med något värmande som vi kan klä oss i. Jag hörde också att årets julklapp är just en stickad tröja – förtjänstfullt när den stickas hemma, förstås, men det kan också vara trevligt att köpa en sådan. Men få tänker på att kläderna innehåller just mycket kemikalier.

Kemikalier används inte bara vid tillverkningen och infärgningen av kläder utan också som flamskydd eller impregnering. Vi talar om ämnen som ska bäras tätt in på kroppen, inte sällan på våra barns små kroppar. Flera av kemikalierna i kläderna är skadliga både för miljön och för vår hälsa och kan leda till problem framöver. Exempelvis kan de medföra risker för vissa tumörer eller nedsatt fortplantningsförmåga, alltså att de som växer upp nu får svårigheter att få barn i framtiden. En annan får då kanske inte möjlighet att bli farmor, vilket vore väldigt tråkigt. Den typen av tankar tror jag att många av oss har.

Enligt Kemikalieinspektionens beräkningar var för ett par år sedan mer än 10 procent av de kemikalier som används i textilier hälsoskadliga på något sätt. Just små barn är extra känsliga för detta. För ett litet barn är kläder också något som man kanske suger på, vilket då blir extra farligt för de små.

Detta är verkligen inget litet problem. Som jag nämnde konsumerar vi ungefär 10 kilo kläder och hemtextilier per person och år. Många fler kemikalier ingår också i tillverkningen. För att tillverka exempelvis ett par jeans krävs ungefär 2 kilo kemikalier. Tänk på vad det innebär! Om man jämför det med till exempel ett stort paket mjöl eller något annat där kilot blir väldigt visuellt förstår man hur enormt mycket kemikalier detta faktiskt är.

EU har ett särskilt lagstiftningsprogram för detta, Reach, men det lämnar mycket att önska som det ser ut i dag. Av de farliga kemikalier som används i kläder och textil är det bara en tredjedel som regleras. Vi skulle alltså behöva göra mycket mer. Att det ser ut på detta sätt innebär ett dåligt skydd för människors hälsa och miljö. Våra konsumenter ska inte behöva oroa sig när de går ut och julhandlar och vill ge en fin tröja till någon av sina nära och kära.

Fru talman! Kemikalier är också något som påverkar arbetarna i produktionen i textilindustrin. Många länder där kläderna framställs har rysliga arbetsvillkor. Om nu vi konsumenter omger oss med kemikalier kan vi säga att många av dem som producerar våra kläder och andra textilier formligen badar i kemikalier. Ofta är kombinationen av kemikalier särskilt hälsofarlig. Det blir en kemikaliecocktail som också gör återvinningen av kläder väldigt svår. Det går inte att sortera på ett bra sätt, i synnerhet som många av kläderna har speciella färger, och vi efterfrågar alltmer spännande färgkombinationer på våra kläder. Det gör också återvinningen väldigt svår.

Vi är många som har hört om villkoren i Kina, Bangladesh eller Kambodja och om hur arbetare har det där. Rättigheterna för dem är mycket svaga. Många gånger är det kvinnor som arbetar i fabrikena. De arbetar kanske tolv timmar om dagen, sex dagar i veckan, och ändå har de svårt att få lönen att räcka. Nog är det något riktigt sjukt med att det är sådan press mot löntagare i världen? Detta är en kapplöpning mot botten, globalt sett. Det är en ständig jakt på de allra billigaste ställena – de ställen där arbetskraften är allra billigast. Man flyttar produktionen dit på ett mycket cyniskt sätt, som vi har sett under senare år.

Det handlar om löner, arbetstider och säkerhet. Alla vi som levde då minns nog med en rysning den stora textilolyckan i Bangladesh, då tusentals arbetare dog när en fabrik rasade samman. Säkerheten i dessa stora fabriker är ofta undermålig.

Fru talman! Mycket görs för att förbättra läget inom textilindustrin. Inte minst gör industrin själv mycket. Det finns många goda svenska företag som gör sitt allra bästa för att ha en etisk produktion. Mycket är på gång i branschen. Det finns spännande initiativ som handlar om att tillverka textilier av alger eller skogsbaserad cellulosa. Det är mycket bra.

Själv har jag haft möjlighet att besöka företaget Renewcell, ett svenskt innovationsföretag som har tagit fram en patenterad process för återvinning av cellulosabaserade textilier som bomull och viskos. Det var väldigt intressant att se deras arbete. Jag tror att vi behöver uppmuntra detta mycket mer.

Jag vill också säga att Stefan Löfvens regering såg till att Högskolan i Borås fick i uppdrag att skapa en nationell plattform för hållbart mode och hållbara textilier, vilket var mycket bra.

Nu måste vi kraftsamla för att förbättra läget. Därför vill vi socialdemokrater stödja det som föreslås i betänkandet om hållbara textilier.

Den strategi som nu tas fram för att skapa en hållbar textilproduktion är oerhört viktig. Det finns ett antal punkter i strategin som vi socialdemokrater tycker är bra och kan bidra till att det vansinne som finns i textilindustrin globalt ska få ett stopp. Det handlar bland annat om att förbättra hållbarheten genom nya designkrav, tydligare märkning med digitalt produktpass, hårdare kontroll mot greenwashing och åtgärder mot mikroplast-

er som släpps ut vid produktionen. EU behöver också harmoniserade regler för ett utökat producentansvar.
(Applåder)

I detta anförande instämde Anna-Caren Säterberg (S).

Anf. 8 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! I likhet med majoriteten i miljö- och jordbruksutskottet välkomnar Vänsterpartiet EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier. Men vi tycker att strategin brister när det gäller framför allt sociala krav, vilket vi har tydliggjort i en motivreservation tillsammans med Miljöpartiet.

Produktion och konsumtion av textilier orsakar stor klimatpåverkan och även andra miljöproblem genom att tillverkningen konsumerar stora mängder resurser, energi, vatten och kemikalier. EU-kommissionens nya textilstrategi innebär ett framsteg i arbetet för att tackla dessa problem.

Ur ett globalt perspektiv har EU:s medborgare en hög konsumtion av textilier och därför ett stort ansvar för de problem som textilindustrin orsakar. Sverige har också goda möjligheter att ligga i framkant och bidra till de åtgärder som kommissionen aviserar i textilstrategin.

Tyvär har strategin för lite fokus på de sociala problem som textilbranschen orsakar. Jag beklagar att kommissionen inte tar tillfället i akt att adressera dem. Vi har inte tid att lösa ett problem i taget. När produktionen ställer om till ökad miljöhänsyn måste också hänsyn till mänskliga rättigheter bli en integrerad del av de cirkulära affärsmodellerna. EU måste ställa skarpa krav på europeiska klädföretag så att de tar ansvar för sin påverkan på miljö och mänskliga rättigheter.

Strategin missar tyvärr frågor som orättvisa handelsmetoder och levnadslöner – aspekter som är viktiga för att göra textilbranschen rättvis och hållbar. Varumärken använder den ojämna maktbalansen mellan sig och sina leverantörer för att skapa fördelar för sig själva, exempelvis genom att sätta inköpspriser som är lägre än produktionskostnaderna, förkorta ledtiderna eller genomföra designändringar i sista minuten. Det här agerandet pressar tillverkarnas marginaler och ger lite eller inget utrymme att investera i hållbar produktion och bättre arbetsvillkor.

Av de anställda i klädindustrin är 75 procent kvinnor. Jämställdhetsperspektivet måste därför vara centralt i alla åtgärder. Det är inte tillräckligt att kommissionen hänvisar till förslaget om tillbörlig aktsamhet för företag, särskilt med tanke på att det förslaget endast beräknas omfatta 1 procent av företagen. Även små och medelstora företag måste omfattas för att vi ska få se verklig förändring i textilbranschen.

Strategin skulle behöva mer konkreta krav gällande företagens ansvar för klimatomställningen, bland annat genom bindande krav på företag att ta fram och genomföra omställningsplaner i linje med Parisavtalet och krav på att företag hanterar klimatrisker i sina värdekedjor. Om företag inte följer de krav som ställs på dem ska de inte ha tillgång till EU:s marknad.

Produkter måste utformas på ett sådant sätt att delar och material kan återanvändas och återvinnas utan att gifter cirkulerar vidare. Därför är det bra att kommissionen prioriterar textilier i förslaget till förordning om eko-design för hållbara produkter.

Utöver detta vill Vänsterpartiet att det införs ett förbud mot att förstöra osålda eller återlämnade varor.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets och Miljöpartiets gemensamma reservation.
(Applåder)

Anf. 9 HELENA STORCKENFELDT (M):

Fru talman! Många kloka exempel har lyfts av mina kollegor i utskottet, så jag kommer att fatta mig väldigt kort och kommer alltså inte att behöva mina anmälda åtta minuter – så vet debattörerna efter mig.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Moderaterna ställer sig bakom kommissionens meddelande om EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier.

I Sverige slänger vi 8–10 kilo kläder per person och år. För oss är det uppenbart att textilbranschen är en bransch med en hög grad av innovationskraft, som dock behöver en sammanhållen inriktning för omställningen och för bibehållen konkurrenskraft inom EU.

EU är Sveriges viktigaste klimatpolitiska plattform, varför vi välkomnar att gemensamma förslag läggs fram på områdena miljö och klimat. I dag ser vi att både produktion och konsumtion av textilprodukter ökar, vilket påverkar klimat, vatten- och energiförbrukning samt miljön. I EU är konsumtionen av textilier i dag den i genomsnitt fjärde största orsaken till negativ miljö- och klimatpåverkan. Av detta utgör konsumtionen av kläder 81 procent. Därför nämns i kommissionens meddelande att snabbmode är en stor bov och något som förhoppningsvis kommer att bli omodernt och obsolet.

Men, fru talman, med utmaningar följer också möjligheter. Textilindustrin kan spela en framträdande roll i den cirkulära ekonomin. EU har här en möjlighet att gå i bräschen globalt när det gäller att skapa hållbara och cirkulära värdekedjor, nya tekniska lösningar och innovativa affärsmodeller för textilindustrin.

Anf. 10 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet välkomnar textilstrategin, men vi anser att den inte är tillräcklig så som den är utformad just nu. Vi har därför skrivit en motivreservation tillsammans med Vänsterpartiet.

Varje år tillverkas runt 100 miljarder nya plagg. Dessa plagg används i genomsnitt sju gånger, och efter ett år är hälften av dem dumpade. En lastbilslast med textilier deponeras eller förbränns varje sekund. Det är svårt att ens ta in och föreställa sig. Vem som helst, oavsett ideologisk grund, säger att detta är ohållbart och något som vi inte kan låta marknaden lösa själv; här behövs en tydlig och stark lagstiftning.

Vi har hittills lagt mycket ansvar på konsumenten att välja rätt. Men det är väldigt svårt. Det råder brist på transparens i denna bransch. Det är svårt att veta vilka märken och certifieringar som är tillräckliga. Det förekommer väldigt mycket greenwashing. Det är mycket mer effektivt och även rättvist att i första hand ställa krav på producenten, från början.

Som tidigare talare har nämnt är detta en otroligt miljöpåverkande bransch. Det är svårt att veta exakt hur stora utsläpp branschen står för. Det finns uppgifter som säger upp till 10 procent, men detta visar också på ett stort problem: Vi har inga data och ingen bra statistik över hur stora

utsläpp textilindustrin står för. Vi välkomnar att textilstrategin också innehåller skarpa krav som gör att det blir mer transparent.

Vi har sett avslöjanden i Aftonbladet som visar att H & M:s fabriker i Bangladesh bidrar till en enorm förstörelse av vattendrag. Det är bara ett av tusentals exempel. Detta förekommer hela tiden.

Vi anser att kommissionens förslag brister vad gäller jämställdhetsaspekten och sociala aspekter. Runt 75 procent av dem som är anställda i denna industri globalt sett är kvinnor. Vi menar därför att jämställdhetsperspektivet måste integreras mycket mer noggrant.

Vi vet också att det i textilindustrin förekommer tvångsarbete. Då kan man inte bara luta sig tillbaka och hänvisa till due diligence-lagstiftningen, särskilt då den, som nämnts tidigare av Vänsterpartiet, bara beräknas omfatta 1 procent av alla företag.

Vi menar alltså att denna strategi brister vad gäller frågan om rättvisa. Det förekommer orättvisa handelsmetoder och inköspriser, och levnadslöner och levnadsinkomster är inte rättvisa. Om textilbranschen inte kommer till rätta med detta missar den chansen att bistå med en både rättvis och hållbar industri.

Det är också väldigt viktigt, fru talman, att det blir ett skarpt förbud mot att slänga kläder som är oanvända och produkter som fungerar. I det som finns på bordet nu anges att man måste rapportera. Att bara rapportera och tydliggöra hur mycket av kläderna som slängs räcker inte, utan det måste bli ett skarpt förbud mot att bränna upp fullt fungerande kläder.

Vi tycker också att både små och stora företag måste omfattas. Vi vill gärna se konkreta och bindande mål för att minska miljöpåverkan. Dessa mål borde sättas i linje med Parisavtalet och inkludera hela värdekedjan. Om de här kraven inte följs ska de inte ha tillgång till EU:s marknad.

Det ska vara lätt att göra rätt, men det måste också bli omöjligt att göra fel när felet innebär just tvångsarbete och storskalig miljöförstörelse. Därför är det viktigt att vi ställer krav så snart som möjligt på textilier och ser till att den här strategin går hand i hand med ekodesignförordningen.

Därmed, fru talman, tänker jag inte upprepa mer av vad mina kollegor i miljö- och jordbruksutskottet har sagt utan ställer mig bakom vår motivreservation.

Anf. 11 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Världen står inför klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och utarmning av naturresurser. Dagens produktion och konsumtion av bland annat textilier påskyndar just detta. Det är därför FN:s hållbarhetsmål mot Agenda 2030 om hållbar konsumtion och produktion är så viktiga.

Den globala konsumtionen av textilier har vuxit lavinartat de senaste årtiondena och utgör en allt större del av våra konsumtionsbaserade utsläpp. Merparten av dessa utsläpp, såväl i Sverige som i övriga västvärlden, blir dock aldrig synliga för konsumenten eftersom det sker i produktionsfasen.

Textil- och klädindustrin har ett högt miljöavtryck, och de nuvarande produktions- och distributionssystemen är nästan helt linjära. Snabbt mode har blivit normen, och dessutom förväntas det tredubblas fram till år 2050. Produktionen sker mestadels i låglöneländer där den lokala miljöpåverkan är omfattande och arbetsvillkoren ofta dåliga. Den nyligen gjorda gransk-

ningen av H & M:s fabriker i Bangladesh visar att problemen med fast fashion-industrin är långt ifrån lösta.

Detta behöver vi göra något åt. Jag och Centerpartiet välkomnar nu att EU-kommissionen tagit fram en strategi för mer hållbara och cirkulära textilflöden. EU agerar här som föregångare, och det är bra. Det är en del av EU:s större arbete med en kraftigare cirkulär ekonomi i hela Europa. Vi anser att Sverige helhjärtat bör omfamna strategin, och flertalet av förslagen i strategin är sådana som vi har förespråkat under längre tid.

Det finns flera åtgärder som med stor fördel bör utformas på europeisk nivå, exempelvis införandet av obligatoriska ekodesignkrav, ett förbud mot att förstöra osålda eller återlämnade textilier samt införandet av digitala produktpass. Det sänder en viktig signal till marknaden och producenterna att det offentliga och politiken faktiskt står bakom dem.

Samtidigt finns det saker som Sverige kan göra självständigt och proaktivt för att få till miljömässigt bättre textilflöden. Jag vill att Sverige ska bli världsledande för cirkulära och hållbara textilier. Och det görs en hel del. Det senaste året har flera företag, bland annat skogsbolaget Södra som redan har en kunskap och infrastruktur på plats för att hantera växtfibrer från träd, börjat med kommersiell återvinning av textilfibrer. Massan som framställs säljs sedan till företag som bland annat gör tyg av de tidigare textilresterna. Dessutom invigdes för ett tag sedan världens första storskaliga textilsorteringsanläggning i Malmö – ett samarbete mellan det kommunala avfallsbolaget Sysav och Svenska Miljöinstitutet.

Men vi i Centerpartiet vill få fart på detta ännu mer, och här kommer några förslag på åtgärder som vi kan införa redan i dag.

Det första är att göra det lättare att välja rätt redan i butiken genom en klimatmärkning. Genom att stärka informationen om en varas klimatpåverkan på ett tydligt och begripligt sätt blir det lättare för konsumenten att göra hållbara val redan i affären eller i näthandeln. Vi har därför lagt förslag om att införa en klimatmärkning på de textilier som sätts på den svenska marknaden där det framgår direkt på prislappen vilket koldioxidutsläpp plaggets produktion gett upphov till.

Det andra är att införa ett producentansvar för textilier. Ett av de mest effektiva sätten att öka mängden textil som kan omhändertas för återbruk och återvinning är genom ett producentansvarssystem. Insamlingen kan ske hos de stora modekedjorna, i secondhandbutiker, på återvinningsstationer eller i särskilda kärl nära hemmet. Det syftar helt enkelt till att göra det lätt att göra sig av med gamla kläder och textilier utan att behöva slänga dem i de vanliga hushållssoporna.

Ett producentansvar för textilier är något som vi har drivit på för under en längre tid. Det är beklagligt att varken den tidigare eller den sittande regeringen har lyckats leverera en proposition trots att det finns en utredning som är remitterad och klar. Genom att införa ett ambitiöst system har Sverige goda möjligheter att samla in en mycket stor andel textilavfall samt förbereda det för återbruk eller materialåtervinning.

Det tredje är att Sverige behöver investeringar i sortering och fiberåtervinning av textilavfall. Genom ett producentansvar skulle mängden insamlad textil öka kraftigt, och det kan rentav leda till ett överskott av textilavfall i Sverige. I dag skickas mycket av den textil som inte går till förbränning till utlandet, vilket är en enorm resursförlust då det ofta förbränns eller hamnar på deponi där i stället. En försvinnande liten andel av det

exporterade återbrukas igen eller materialåtervinns. Centerpartiet vill i stället att textiliernas livslängd förlängs på plats här i Sverige. Det kan vi göra genom att stärka möjligheterna till en storskalig infrastruktur för sortering och fiberåtervinning. Detta är något som näst intill saknas helt i dag men som skulle gynna den växande svenska textiltillverkningen genom att ge den tillgång till återvunna och giftfria insatsvaror.

Det fjärde är att ta vara på bioekonomins möjligheter. Sverige har avsevärda tillgångar på förnybara naturresurser men också den tekniska spetskunskapen och en gedigen infrastruktur som tillsammans skapar goda förutsättningar för att öka andelen biobaserade insatsvaror och produkter. På så vis kan man ersätta fossiltunga och miljöbelastande alternativ från utlandet. Biobaserade råvaror från den svenska skogen och restprodukter från skogsbruket kan användas i nästa generations textil- och klädproduktion, och vi ser hur ett flertal svenska entreprenörer inom denna sektor växer fram. Det är också positivt att en nationell bioekonomistrategi nu är under utredning, vilket kommer att ha stor betydelse för denna växande sektor.

Det femte förslaget är att stimulera till mer återbruk och möjligheter till reparation. Att använda kläder och skor längre samt reparera och uppgradera dem är bland det bästa vi kan göra för att minska vår klimatpåverkan från denna produktgrupp. Centerpartiet vill se en starkare delningsekonomi där tjänster för återbruk, reparation och delning eller hyrning av kläder ökar och att vi tar vara på de moderna digitala lösningarna. I sammanhanget är det också djupt beklagligt att regeringen väljer att höja momsen på reparationer av just kläder. Även om det är en av de otaliga åtgärder som behövs för den cirkulära omställningen sänder det en mycket tråkig signal från regeringen att reparationer och resurseffektivitet inte är prioriterat. Det gäller särskilt när vi går in i ekonomiska kristider där många familjer har det svårt.

Vårt sjätte och sista förslag är att tillsätta en utredning av näthandelns klimatpåverkan. Dagens möjligheter till näthandel har gjort det enkelt och bekvämt att handla kläder och hemtextilier. Det är en av digitaliseringens många fördelar. Samtidigt utgör e-handeln en stor utmaning sett till mer hållbara textilströmmar, inte minst i transportleden där fria returleder leder till ökade fraktvolymer samt att många returcentraler inte är lokaliserade i Sverige. I jämförelse med klimatutsläppen som uppstår i produktionsfasen är detta ett mindre problem men likväl ett som vi ser att man måste åtgärda. Därför vill vi tillsätta en utredning som tar ett brett grepp om hela e-handeln och lämnar konkreta förslag på hur den kan bli mer klimatsmart.

Sammantaget skulle de åtgärder jag har lyft här innebära stora mervärden för den svenska textil- och modeindustrin som efter flera årtionden börjat komma tillbaka i form av unga och drivna entreprenörer. Det är osannolikt att all textil- och klädproduktion kan flyttas hem igen, men ser man till den miljömässigt negativa påverkan denna industri står för i världens utvecklingsländer är alla initiativ som bryter med denna fast fashion-trend och slit-och-släng-samhället välkomna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 10.19 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU14 En paneuropeisk privat pensionsprodukt

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU16 Rätt till betalkonto i fler banker

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU17 Fondfaktablad och tidsfrist vid delning av en fond

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU18 Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU4 Kommissionens arbetsprogram 2023

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU3 En särskild straffbestämmelse för otillåten fartygsåtervinning

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU4 EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. (V, MP)

Votering:

265 för utskottet

34 för res.

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 S, 63 SD, 60 M, 19 C, 16 KD, 13 L

För res.: 20 V, 14 MP

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 4 MP, 3 L

Anf. 12 TALMANNEN:

Ärade ledamöter och tidigare ledamöter av Sveriges riksdag, mina damer och herrar! Efter dagens debatter och votering har det nu blivit dags för en särskild stund här i kammaren. Vi har samlats för att tacka tidigare riksdagsledamöter för deras förtjänstfulla gärning, och jag vill nu därför rikta mig särskilt till er.

Ni har alla ställt ert engagemang, er kompetens och ert hårda arbete i politikens och demokratins tjänst. En del av demokratins villkor är dock att partier ibland går bakåt i ett val, som helhet eller i en viss valkrets. Vi vet alla i denna sal att den stol vi sitter på är vår att förvalta efter bästa förmåga, men den är till låns. Många har kommit före oss och andra ska ta vid efteråt. Ni har arbetat hängivet för det ni tror på, men efter valet gör ni det i andra former än just som riksdagsledamot.

Som talman är det en ära för mig att få tacka er här i dag, i den kammare där ni utfört uppdraget som folkvalda ledamöter av Sveriges riksdag.

Vid avtackningarna i juni av de ledamöter som valt att inte alls kandidera i höstens val berättade jag om den nya lagen om riksdagens medalj. Många här inne var dock inte med vid det tillfället, så jag vill helt kort berätta om bakgrunden också i dag.

Avgående ledamöter kan sedan ganska lång tid tillbaka förlänas en medalj, men sedan årsskiftet är det reglerat i lag. En ledamot som lämnar riksdagen får i princip alltid ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål. Efter minst sex års tjänstgöring i följd kan ledamoten också få riksdagens medalj i åttonde storleken, medan den som lämnar riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan få medaljen i tolfte storleken.

En liten utvikning: Medaljstorlekar regleras av den så kallade Berchska skalan från 1700-talet. Åttonde och tolfte storlekarna är de som är vanligast i vår tid och de som till exempel används för Hans Majestät Konungens medalj. Därför har vi valt att använda dem också för riksdagens medalj. Numreringen har en oklar, närmast godtycklig, relation till medaljens diameter. En medalj av åttonde storleken är 33 millimeter i diameter, och en av tolfte storleken är 43 millimeter.

Alltnog: Den som lämnar riksdagen med medalj men senare återvänder som ledamot kan inte få samma medalj igen. I stället får man då, nästa gång man lämnar riksdagen, ett särskilt tecken som fästs på den ursprungliga medaljens band.

Det är nu en glädje för mig att få överlämna nålar, diplom och medaljer till er. Några har tyvärr inte möjlighet att närvara i dag, men jag ber er som finns i salen att resa er när ni hör ert namn och att ni sedan förblir stående.

Diplom och riksdagsnål tilldelas i dag 27 personer: Daniel Andersson, Jonas Andersson i Skellefteå, Michael Anefur, Elsemarie Bjellqvist, Clas-Göran Carlsson, Karin Engdahl, Elisabeth Falkhaven, Richard Herrey, Lars Jilmstad, Ulrika Jörgensen, Sultan Kayhan, Åsa Lindhagen, Martin Marmgren, Aphram Melki, Linda Modig, Sofia Nilsson, Caroline Nordengrip, Amanda Palmstierna, Elisabeth Björnsdotter Rahm, Per Schöldberg, Elin Segerlind, Pia Steensland, Pernilla Stålhammar, Arman Teimouri, Lars Thomsson, Jon Thorbjörnson och Jessica Thunander.

Varmt tack för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Riksdagens medalj i åttonde storleken tilldelas fyra personer: Maria Ferm, Johan Hedin, Emma Hult och Teres Lindberg.

Varmt tack för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Medaljen av tolfte storleken tilldelas följande personer: Andreas Carlsson, Åsa Coenraads, Roger Haddad och Roza Güclü Hedin.

Varmt tack för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Medaljen i tolfte storleken tilldelas också två personer som har tjänstgjort i 20 år eller mer i riksdagen. Till dem vill jag säga några ord om vars och ens tid i riksdagen. Jag vill be er resa på er när ni hör ert namn och förbli stående, och så tackar vi sedan er också med en gemensam applåd.

Carina Ohlsson! Du har visserligen växlat över till Europaparlamentet, men innan dess var din gärning här som riksdagsledamot sedan 1998. I riksdagen har du bland annat varit ordförande i miljö- och jordbruksutskottet och i civilutskottet. Du har också varit ledamot av EU-nämnden och riksdagens valberedning och ordförande för Europarådets svenska delegation – samt mycket mer än så.

Jag vill även tacka dig för den sista insatsen du hann göra som riksdagsledamot, något du gjorde med den äran. Vid uppropet i höstas presiderade du över uppropet och inte minst över talmansvalet. Och det blev ju ganska lyckat. Varmt tack!

Nu vill jag be Tuve Skånberg att ställa sig upp. Med dina 27 år och en dag i riksdagen har du en både bred och lång erfarenhet från såväl kammare som utskott. Du har bland annat varit ordförande i civilutskottet, ledamot av olika utskott, ledamot av den svenska delegationen till Nordiska rådet, ledamot av styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, Riksrevisionens styrelse och Rifo, ordförande i riksdagens kristna grupp och mycket annat. Jag vill särskilt tacka dig för vårt fina samarbete under åtta år i konstitutionsutskottet och för dina förtjänstfulla insatser som ålderspresident här i kammaren – en klippa som vi från presidietts sida många gånger har lutat oss mot.

Varmt tack till er båda för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Till er alla som nu har blivit avtackade vill jag avslutningsvis säga att den tid ni har haft i Sveriges riksdag är unik. Uppdraget som riksdagsledamot präglas av olika skeenden i omvärlden, av partipolitiken och naturligtvis av det egna livets skiftande villkor.

Under er tid som ledamöter utspelades en alldeles särskild valperiod. I riksdagen fick det parlamentariska arbetet anpassa sig till både en rekordlång regeringsbildning och rekord i antal regeringsbildningar, men också till omskapade arbetsformer under pandemin.

Utanför riksdagen upplevde vi hur pandemin tvingade inte bara Sverige utan världen att ställa om i grunden. Gatorna tömdes, och sjukhusen fylldes. Vi sörjer fortfarande alla vi har förlorat och allt som gick förlorat

under de åren. Därefter inledde Ryssland sitt orättfärdiga och grymma krig mot Ukraina. Det har naturligtvis också haft stor inverkan på vårt land och på ert arbete i riksdagen.

Ni har hanterat allt detta och mycket mer därtill i det parlamentariska arbetet. Ni har i er gärning bidragit till att utforma och utveckla politiken och utforma och utveckla vårt land och dess framtid.

Jag vet att de roliga stunderna har varit många – politiska segrar, kanske förlösande skratt runt ett förhandlingsbord och intressanta möten med människor. Men jag anar också att det inte alltid varit så lätt: långa dagar och många sammanträden, talrika resor bort från familj och hem. Jag tror dock, kanske till och med vet, att det har varit värt det.

Ni ropar på människor av stora mått.
Vad ger stora mått åt en människa?
Att bli till intet och glömma sig själv
för det som är större än hon.

Så diktade Karin Boye. Och jag tror att alla vi som haft förmånen att få axla det ansvar som det innebär att vara ledamot av Sveriges riksdag också strävar efter att göra vårt yttersta just för något som är större än oss själva.

Det har ni gjort, var och en av er som vi därför tackar här i dag. Med den guldnål eller den medalj som du tar med dig hem följer också vetskapen om att du har satsat det bästa av dig själv i ett arbete för andra människor, för din övertygelse och för framtiden.

Å riksdagens vägnar tackar jag dig. Tack för din gärning som riksdagsledamot! Tack för dina insatser för riksdagen, och tack för just ditt arbete för allas vår demokrati!

Tack!
(Applåder)

§ 14 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av skr. 2022/23:12 Riksrevisionens rapport om statens tillsyn över apotek och partihandel med läkemedel

2022/23:2287 av Karin Rågsjö m.fl. (V)

2022/23:2292 av Anders W Jonsson m.fl. (C)

2022/23:2293 av Ulrika Westerlund (MP)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 6 december

2022/23:116 Svenska i arbetslivet

av *Annette Rydell* (S)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

Prot. 2022/23:33
7 december

Avtackning

Prot. 2022/23:33
7 december

2022/23:117 Elprisområden
av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.17.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 12 och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

INGVAR MATTSON

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 4 Ärende för bordläggning.....	2
§ 5 En paneuropeisk privat pensionsprodukt	2
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU14.....	2
(Beslut fattades under § 12.).....	2
§ 6 Rätt till betalkonto i fler banker.....	2
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU16.....	2
(Beslut fattades under § 12.).....	2
§ 7 Fondfaktablad och tidsfrist vid delning av en fond	2
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU17.....	2
(Beslut fattades under § 12.).....	2
§ 8 Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online	3
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU18.....	3
(Beslut fattades under § 12.).....	3
§ 9 Kommissionens arbetsprogram 2023.....	3
Utrikesutskottets utlåtande 2022/23:UU4.....	3
Anf. 1 LINNÉA WICKMAN (S)	3
Anf. 2 RASMUS GIERTZ (SD).....	5
Anf. 3 ANN-SOFIE ALM (M).....	6
Anf. 4 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	7
Anf. 5 KERSTIN LUNDGREN (C).....	9
Anf. 6 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	11
(Beslut fattades under § 12.).....	12
§ 10 En särskild straffbestämmelse för otillåten	
fartygsåtervinning	12
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU3	12
(Beslut fattades under § 12.).....	12
§ 11 EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier.....	13
Miljö- och jordbruksutskottets utlåtande 2022/23:MJU4.....	13
Anf. 7 JYTTE GUTELAND (S).....	13
Anf. 8 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	15
Anf. 9 HELENA STORCKENFELDT (M)	16
Anf. 10 REBECKA LE MOINE (MP).....	16
Anf. 11 STINA LARSSON (C).....	17
(Beslut fattades under § 12.).....	19
Ajournering.....	20
Återupptaget sammanträde	20
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde	20
FiU14 En paneuropeisk privat pensionsprodukt.....	20
FiU16 Rätt till betalkonto i fler banker.....	20
FiU17 Fondfaktablad och tidsfrist vid delning av en fond	20
FiU18 Stark kundautentisering vid fakturabetalningar	
online.....	20
UU4 Kommissionens arbetsprogram 2023.....	20

Prot. 2022/23:33
7 december

	MJU3 En särskild straffbestämmelse för otillåten fartygsåtervinning	20
	MJU4 EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier	20
§ 13	Avtackning	21
	Anf. 12 TALMANNEN	21
§ 14	Bordläggning.....	23
§ 15	Anmälan om frågor för skriftliga svar	23
§ 16	Kammaren åtskildes kl. 16.17.	24

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2023